

Ilmiy amaliy jurnal

№ 7 (9)
2026

YANGI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

7

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Umarov A.T. Mintaqalarni barqaror rivojlantirish strategiyasini shakllantirishning konseptual asoslari..... **7**

Хошимов П.З., Эгамназарова Г.Ш. Ўзбекистонда атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг иқтисодий ва ҳуқуқий асослари..... **13**

Raxmatova F.Y. To‘qimachilik sanoatida yashil investitsiyalar va resurs samaradorligini oshirish yo‘nalishlari..... **19**

Ergasheva A.F. Milliy hunarmandchilik brendlarini ilgari surishda raqamli marketing vositalaridan foydalanish..... **22**

Rahimova N.A. Inson resurslarini boshqarishda Big Data va HR analitikaning samarodorlikka ta’siri..... **25**

Эгамназарова Г.Ш. Аҳоли ўсишининг CO_2 эмиссияси, ресурслар истеъмоли ва уларнинг иқтисодий барқарорликка таъсири..... **28**

Хасанов У.Ю. Кибержиноят рискларини бошқариш амалиётининг концептуал асосларининг ривожланиши..... **33**

Алимухамедов Ш.Р. Божхона тўловларини ундиришда божхона қийматини аниқлашнинг ўрни..... **38**

Сапаров И.Х. Маҳаллий бюджетлар харажатлари ижросининг самарадорлигини ошириш масалалари (Тошкент вилояти мисолида)..... **43**

Shaydulov Sh.Sh. Surxondaryo viloyatida elektron tijorat rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillar tahlili **57**

Abdulxakimov Z.T. Dunyo zargarlik sanoatini rivojlanishining bugunki kundagi xolati..... **60**

Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini oshirishda boshqaruv tizimining iqtisodiy samaradorligini rivojlantirish..... **65**

Davronova N., Abdulxakimov Z.T. Kaydzen konsepsiyasining nazariy va uslubiy asoslari..... **69**

Isaqov A.T. Fermer xo‘jaliklarida agroresurslardan foydalanish samaradorligini oshirish istiqbollarini prognozlash..... **73**

Berdimurodov U.S. Agrosanoat majmuasida klaster tizimini tashkil etish va rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari..... **76**

Хусанбоева Т.М. Цели и задачи преподавания экономических дисциплин в системе высшего образования..... **82**

Alimov N.H. Global adolat kodeksi va global adolat reytingini (indeksini) joriy qilish yo‘llari..... **86**

Umurzaqova I.S. “Investitsiyalar taqsimoti va samaradorlik paradoksi: O‘zbekiston tarmoqlari misolida stoxastik chegara (SFA) va kvadrant tahlili”..... **92**

Safarova Y.A. Iqtisodiy o‘sishning infratuzilmaviy omillarining ta’sir mexanizmlarini baholash.... **101**

Eshqulova N.N. Mamlakat makroiqtisodiy barqarorligini ta’minlashda eksport va importning geografik diversifikatsiyasining ahamiyati..... **108**

Nabiyev A.K. O‘zbekistonda raqobatchilik muhitini shakllantirish va monopoliyaga qarshi qonunchilik..... **115**

Ketmanov A.M. Kichik biznesni moliyaviy resurslarni shakllantirish yo‘nalishlari..... **121**

Мурадов Б.А. Жаҳон мамлакатларида темир йўл транспортини инновацион ривожлантириш тажрибаси..... **125**

Jo‘rayeva M.Z. O‘zbekiston mintaqalarida yashil investitsiyalar va barqaror rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlili..... **131**

Qodirov H.M. Adir hududi ekotizimlarini boshqarishda intensiv sug‘orish tizimini joriy etish..... **136**

Jo‘rayeva M.A. Kichik biznes subyektlariga jalb etilgan investitsiyalarni raqobatbardoshlik transmissiya mexanizmi va uni baholash uslubiyoti (Andijon viloyati misolida)..... **143**
Muhsinova F.A. Raqamli texnologiyalarning inson resurslarini boshqarishdagi o‘rni va innovatsion yondashuvning nazariy jihatlari..... **151**
Kamoldinova N.A. Kichik biznesda ayollar bandligining ahamiyati..... **157**
Xamrayeva S.I. Raqamli iqtisodiyot sharoitida xalqaro savdoning transformatsiyasi va iqtisodiy rivojlanishga ta’siri..... **161**
Dadaboyeva M.M. Andijon viloyatida kichik biznes eksportining hozirgi holati va rivojlanish tendensiyalari..... **166**
Xakkulov A.U. Tijorat banklarida foiz risklarini baholashning nazariy va metodologik asoslari..... **171**
Allasheva N.A. Zamonaviy globallashuv sharoitida moliyaviy risklar va ularni boshqarish strategiyalari..... **179**
Atoyev N.R. Yangi industrial mamalakatlar: Chili va Singapur modeli tahlili va ularni O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari..... **182**
Yangiboev R.B. O‘zbekiston bank tizimi likvidliligiga ta’sir etuvchi omillarining empirik tahlili.... **190**
Nazarov J.R. Yashil iqtisodiyot: O‘zbekistonning barqaror kelajagiga yo‘l..... **198**
Qo‘zieva N.N. Tijorat banklarida mijozlar bazasini shakllantirishning nazariy asoslari..... **202**
Wang Jiahao Исследование по вопросам совместного развития индустрии электронной коммерции между Пекином и Ташкентом в рамках «Цифрового Шелкового пути»..... **207**
Qurbanov U.E. O‘zbekiston Respublikasi hududlari kesimida aholi daromadlarining iqtisodiy tahlili..... **216**
Abduvaxidova N.A. O‘zbekistonda barqaror turizmni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar..... **221**
Murodov O.U. Sanoat korxonalarida resurslardan samarali foydalanish jarayoniga ta’sir etuvchi omillar..... **225**
Xasanov S.Q. “To‘qimachilik sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari..... **229**
Kabilov O.X. Paxta va g‘alla urug‘liklarini tayyorlovchi korxonalar faoliyatiga ta’sir etuvchi omillar **234**
Pirmanov O.B. Oliy ta’lim tizimi raqamli ekotizimini shakllantirishdagi tizimli muammolar va boshqaruvdagi uzilishlar tahlili..... **238**

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Козлов М. «Фермерство в России проблемо‘ стновления и социально-экономического развития». Вопросо‘ экономики-1998. 10-с. 103-109.
2. Abdullayev O.M. "Menejment va biznes asoslari" -T, "Mehnat", 1997 y, 321-bet.
3. Abdullayev Yo.«Bozor iqtisodiyoti asoslari» — T.:Mehnat,1997 y. 297 b.
4. Bakett. «Fermer xo‘jaligini tashkil qilish va boshqarish» T. – «Mehnat» inglizchadan tarjima — 1998 y. 11 b.
5. T.X.Farmonov. «Fermer xo‘jaliklarini rivojlantirish istiqbollari. T. «Yangi asr avlodi» 2004-yil.
6. Xusanov R.X. “Agrarnaya reforma: teoriya, praktika, problema” — T.: Uzbekistan, 1994 g. -72 b.
7. Yusupov N.S. «Iqtisodiyotni erkinlashtirish va islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida agrar siyosatning ustivor yo‘nalishlari. Agrar sohada islohotlarni yanada kengaytirish va chuqurlashtirish muammolari va yechimlari». T. «Mehnat», 2003 y.
8. Ibragimov. A.T. “Moliyaviy taxlil”. Toshkent -2001-yil. 21-b.
9. Abdug‘aniyev A., “Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti” T. “O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi adabiyot jamg‘armasi” nashriyoti 2004-yil. 144- b.
10. Husanov R.X., Qosimov M. “Dehqon xo‘jaligi yuritishining ilmiy va amaliy asoslari” T. Cho‘lpon,2000 y.–105 b.
11. Coelli, T. J., Rao, D. S. P., O‘Donnell, C. J., & Battese, G. E. (2005). An Introduction to Efficiency and Productivity Analysis. Springer Science. Business Media. 41-51 betlar.

UDK 338.43:332.1:334.7

AGROSANOAT MAJMUASIDA KLASTER TIZIMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРНОЙ СИСТЕМЫ В ГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ

ECONOMIC MECHANISMS FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF A CLUSTER SYSTEM IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

Berdimurodov Usmon Suyunovich
TIQXMMI Milliy tadqiqot universiteti,
“Muhandislik tizimlarni boshqarish” kafedrasi, dotsenti i.f.n.

Annotatsiya

Maqolada agrosanoat majmuasida klaster tizimining tarkibiy tuzilishi, uni tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari hamda iqtisodiy samaradorlikka ta’sir etuvchi asosiy omillar tahlil qilingan. Agrosanoat klasterlarini rivojlantirishda davlatning tartibga solish mexanizmlari, bozor munosabatlarini takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash zanjirini samarali tashkil etish masalalari yoritilgan. Shuningdek, agrosanoat klasterlarining iqtisodiy mintaqalarni barqaror rivojlantirish, aholi bandligini ta’minlash, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish hamda oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashdagi ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari agrosanoat klasterlari faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: agrosanoat majmuasi, agroklaster, klaster tizimi, qishloq xo‘jaligi, iqtisodiy samaradorlik, davlat boshqaruvi, innovatsiya, raqobatbardoshlik, oziq-ovqat xavfsizligi, iqtisodiy rivojlanish, investitsiya, bozor munosabatlari.

В статье анализируются структура кластерной системы в агропромышленном комплексе, теоретические и практические аспекты ее организации, а также ключевые факторы, влияющие

на экономическую эффективность. Рассматриваются такие вопросы, как механизмы государственного регулирования развития агропромышленных кластеров, совершенствование рыночных отношений, внедрение инновационных технологий и эффективная организация цепочки переработки сельскохозяйственной продукции. Кроме того, в работе обосновывается значимость агропромышленных кластеров для обеспечения устойчивого развития экономических регионов, создания рабочих мест, производства конкурентоспособной продукции и укрепления продовольственной безопасности. Результаты исследования служат основой для разработки научно-практических рекомендаций по совершенствованию деятельности агропромышленных кластеров.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, агрокластер, кластерная система, сельское хозяйство, экономическая эффективность, государственное управление, инновации, конкурентоспособность, продовольственная безопасность, экономическое развитие, инвестиции, рыночные отношения.

The article analyzes the structural composition of the cluster system within the agro-industrial complex, the theoretical and practical aspects of its organization, and the key factors influencing economic efficiency. It addresses issues such as state regulatory mechanisms for developing agro-industrial clusters, the improvement of market relations, the implementation of innovative technologies, and the effective organization of the agricultural product processing chain. Furthermore, the study substantiates the significance of agro-industrial clusters in ensuring the sustainable development of economic regions, securing employment, producing competitive goods, and strengthening food security. The research findings serve as a basis for developing scientific and practical recommendations to enhance the operations of agro-industrial clusters.

Keywords: agro-industrial complex, agro-cluster, cluster system, agriculture, economic efficiency, public administration, innovation, competitiveness, food security, economic development, investment, market relations.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 2 martdagi PQ-4633-son "2020–2025 yillarda qishloq xo‘jaligini diversifikatsiya qilish va modernizatsiya qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi qaroriga muvofiq, qishloq xo‘jaligida klaster tizimi faoliyatining samaradorligini oshirish, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash hajmini kengaytirish hamda yuqori qo‘shilgan qiymatga ega raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali eksport salohiyatini yuksaltirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Mazkur qaror agrosanoat majmuasida zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish, investitsiyalarni jalb qilish va qiymat zanjiri asosida ishlab chiqarishni tashkil etish uchun muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qiladi[1].

Bozor iqtisodiyoti sharoitida erkin raqobatga asoslangan ishlab chiqarish jarayonida bo‘ladigan erkin raqobatga raqobatdosh ishlab chiqarish bu agrosanoat majmuasida agrosanoat klasteri asosida ishlab chiqarish jarayoni majmuasi hisoblanadi. Sobiq iqtisodiy tizim davridan yangi bozor ishlab chiqarish jarayonini mulkchilikning turli davlat va xususiy shakllariga asoslangan holda ishlab chiqarish jarayonini qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini samarali va barqaror rivojlanib borishini ta’minlaydigan ishlab chiqarish xo‘jalik mulklariga asoslangan ishlab chiqarishni eng ijtimoiy va bozor talablari qonunlari asosida ishlab chiqarish subyektlarini tashkil etilishi bu qishloq xo‘jaligi tarmog‘ini qishloq joylarida bo‘lgan mehnatga yaroqli aholi mehnatdan samarali foydalanishni tashkil etuvchi innovatsion ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish bilan bog‘liq.

Buning uchun qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini bozor iste’mol talablari asosida tashkil etish bilan birga bu ishlab chiqish jarayoni bozor talablariga asosda boshqaruvini tashkil etish va uni bozor qonunlari asosida takomillashtirib borish zarur.

Ana shunday progressiv ishlab chiqarish jarayonini qishloq xo‘jaligida tashkil etish shakli bu agrosanoat majmuasi asosida tashkil topgan agrosanoat klaster xo‘jaligi bo‘ladi. Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish va uni boshqaruv darajasini qanday darajada tashkil etilishiga bog‘liq. Umuman mamlakatimizni iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan barqaror rivojlanib borishiga asosiy sabab davlatimiz tomonidan ishlab chiqilgan iqtisodiy va ijtimoiy siyosatga asoslangan boshqaruv

dasturi asosida milliy iqtisodiyot makroiqtisodiy tarmoqlar holatiga va mikroiqtisodiy ishlab chiqarish korxonalari darajasida har-bir ishlab chiqarish subyekti o‘zining istiqbolli joriy va kundalik ishlab chiqarish normativlari asosida tashkil topgan ishlab chiqarish o‘zlarida qabul qilingan ishlab chiqarish normativlari asosida ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish asosida uni boshqaradilar[2].

Qishloq xo‘jaligida agrosanoat majmuasida ishlab chiqarishni tashkil etish va uni rivojlantirib borish asosida ishlab chiqarishni xarajatlariga nisbatan uni moliyaviy holatini yuqori bo‘lishini ta’minlash va foyda olib ishlashiga ega bo‘lishini davlat boshqaruvisiz ta’minlash mumkin emas.

Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini samarali va barqaror rivojlanib borishini ta’minlash qishloq aholisini yashash turlari sharoitini ijtimoiy va iqtisodiy talablar asosida tashkil etish har-bir iqtisodiy mintaqalarda o‘ziga xos xususiyatiga ega. Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini iqtisodiy mintaqalarni tabiiy iqlim sharoitidagi tafovutlar ishlab chiqarishini tashkil etishni turli ishlab chiqarish xarajatlari asosida tashkil topishi va iste’mol bozorida ularni iste’mol narxlarini turli darajada bo‘lishi va iste’mol narxini iste’molchilarni xarid qilish qobiliyatiga mos kelmasligi qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini rivojlanib borishiga zid bo‘ladi.

Shu bilan birga ishlab chiqarish jarayonida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish mintaqalarida mehnatni ana shu iqtisodiy mintaqa shart va sharoitiga moslashuvini tashkil etish zarurligini ko‘rsatadi. Shuning uchun ham iqtisodiy mintaqalarda sarflangan ishlab chiqarish xarajatlarining iqtisodiy natijalari ham birday bo‘lmaydi.

Iqtisodiy mintaqalarda agrosanoat klasterini tashkil etish davlat tomonidan ularni tashkiliy ijtimoiy va iqtisodiy qo‘llab quvvatlanishini asosida tashkil topish mumkin.

Iqtisodiy mintaqalarda agrosanoat majmuasida ishlab chiqarish klasteri asosida tashkil topishiga uni iqtisodiy tartibga solish (1-rasmda) keltirilgan.

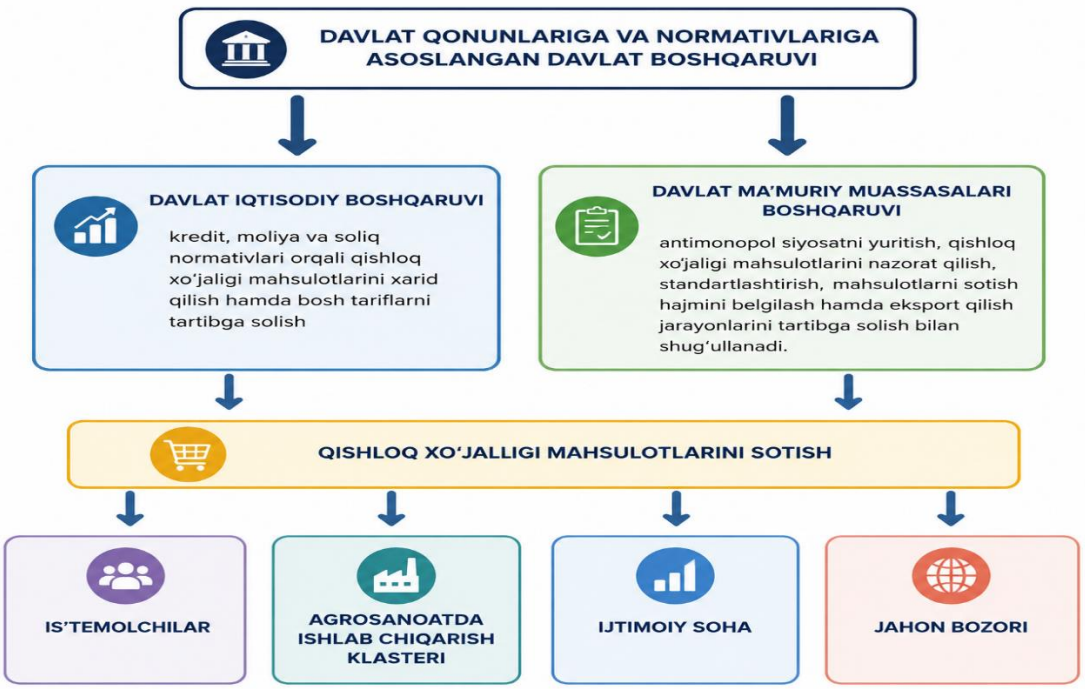

1-rasm Davlat qonunlari va normativlari asosida davlat boshqaruvi [3]

Agrosanoat majmuasini klaster asosida uni qonun va normativlari asoslangan holda tartibga solib borish uni barqaror rivojlanib borishini ta’minlaydi, qishloq aholisiga yashashi uchun ijtimoiy sharoit yaratib beradi. Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini agrosanoat majmuasi asosida agrosanoat klasteri tashkil etilishi iqtisodiy mintaqalarda mehnat resurslarini bandligini oshirish asosida umuman iqtisodiy mintaqada mahsulot ishlab chiqarish hajmini o‘sishini, uning sifat darajalarini yaxshilanishi va iste’mol bozorlarda xaridorgir sifatli iste’mol mahsulotlari-talab darajasida bo‘lishini va xaridorgir narxlarda iste’molchilarga taklif qilish hajmini o‘sib borishini ta’minlaydi. Agrosanoat majmuasi bu barcha turdagi o‘zini ko‘rinish holatiga ega bo‘lgan qishloq

xo‘jaligi ishlab chiqarishini samaradorligini ta’minlovchi jamoa mehnatiga va jamoa ishlab chiqarish texnika va texnologiyalar asoslangan progressiv kelajagi bor ishlab chiqarish xo‘jaligi agrosanoat klasteri deb hisoblash mumkin.

Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini iqtisodiy mintaqalarda ularni tabiiy iqlim sharoitlarida tashkil topgan agrosanoat klaster usulida tashkil topishi u ko‘pchilikning mulk va investitsion mablag‘lariga asoslangan holda bo‘lsa hali uni boshqaruvi umum ijtimoiy xususiyatiga ega bo‘lgan davlat qonun va normativlari asosida rivojlanib borishiga qaramay ishlab chiqarishni tashkil topishini davlat tomonidan qabul qilinadigan davlat muassasalari tomonidan tasdiqlangan ishlab chiqarish normativlari asosida uni boshqaruvi borilishi qo‘yidagi kriteriyalarga asoslangan holda boshqarib boriladi. Bular qo‘yidagilardan iborat:

- qishloq xo‘jaligi iqtisodiy mintaqalarda ishlab chiqarilayotgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini mamlakat bo‘yicha ishlab chiqarilayotgan yalpi ichki mahsulotlarini ishlab chiqarishdagi umumiy hissasi;
- qishloq xo‘jaligi sohalarida ishlab chiqarilayotgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini iqtisodiy mintaqalarda va Respublika milliy iqtisodiyotini rivojlantirishdagi o‘rni;
- qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonidagi ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarga iste’mol oziq-ovqat, kiyim-kechak va sanoat korxonalari uchun zarur bo‘lgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bilan mamlakati o‘zini ichki ishlab chiqarish mahsulotlari bilan ta’minlash darajasini o‘sib borish asosida biz bu tarmoqni qanchalik mamlakatni iqtisodiy va ijtimoiy darajada barqaror va samarali rivojlanib borish mamlakatni siyosiy va iqtisodiy mustaqillik darajasini o‘sib borishini ta’minlaydi[4].
- Bu yerda ana shu innovatsion progressiv ishlab chiqarishini tashkil etish uchun davlat tomonidan ishlab chiqilgan boshqaruv qonunlari va ishlab chiqilgan iqtisodiy normativlari asosida ishlab chiqarish jarayonini tashkil etishini iqtisodiy mintaqalarda bozor iqtisodiy munosabatlarini chuqurlashgan holda tashkil etishni talab etadi. Buning uchun qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini rivojlantirish bilan bog‘liq bo‘lgan innovatsion texnika va texnologiyalariga asoslangan xolda agrosanoat majmuasini klaster tariqasida ishlab chiqarishni tashkil etish va ularni zarur bo‘lgan mexanizator kadrlari bilan ta’minlash, birinchi iqtisodiy mintaqalarda ishlab chiqarishning innovatsion tarzda tashkil etish mehnat resurslarini mehnat qilish darajasini o‘sib borishini ta’minlash va ularning mehnatlarini motivatsiyalashtirish asosida aholini xaridorgir talablarini o‘sib borishini ta’minlash zarur.
- Bu masalani ijobiy tarzda hal etishini ta’minlash davlat tomonidan agrosanoat tarzda qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini rivojlanishini barqarorligini va samarali bo‘lishini ta’minlash iqtisodiy uslub asosida rivojlanib borishini ta’minlash uchun bu xo‘jalik faoliyatlarini samarali va barqaror rivojlanishiga kerakli xo‘jalik ishlab chiqarish sharoitlarini yaratish resurslarini samarali tashkil etilishini moddiy rag‘batlantirish asosida samarali ishlab chiqaruvchi mulkdorlarni ta’minlash uchun iste’mol mahsulotlarini bozorini ham tartibga solib borish zarur.
- Agrosanoat majmuasini ishlab chiqarish jarayonini klaster usulida barqaror rivojlanib borishi qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish tarmoqlarini barqaror va samarali rivojlanib borishini iqtisodiy mintaqa oziq-ovqat haqsizligini ta’minlaydi. Shu bilan birga agrosanoat majmuasi tariqasida ishlab chiqarish jarayonini iqtisodiy mintaqalarda samarali rivojlanib borishini, uni ishlab chiqarishini samarali olib borish uchun davlat bu ishlab chiqarish usulini zarur bo‘lgan ishlab chiqarish texnika va texnologiyalari bilan ta’minlab borishini tashkil etish zarur.
- Agrosanoat majmuasi ishlab chiqarishni rivojlantirishni iqtisodiy mintaqalarda strategik rejalashtirish va strategik ya’ni uzoq mo‘ljallangan holda rivojlantirib borish zarur. Agrosanoat majmuasi asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini qat’iy ravishda rivojlanib borishda hozirgi ishlab chiqarish jarayonini iqtisodiy holatidan kelajakda innovatsion texnika va texnologiyalardan yuqori hosil beruvchi innovatsion iqtisodiy mintaqa tabiiy iqlim sharoitiga moslashuvchi urug‘larni ekish va yuqori ishlab chiqarish xarajatlarini tejamkorligini ta’minlashi asosida yer hosildorligini o‘sib borishi ta’minlash klaster ishlab chiqarish jarayonini unumdorligini o‘sib borishi uni iqtisodiy jihatdan barqaror va samarali rivojlanib borishini asosini ta’minlaydi.

- Davlat agrosanoat majmuasi tariqasida ishlab chiqarish jarayoni tashkil etishda qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini rivojlantirishni ta’minlashda davlatni ishlab chiqarishni rivojlantirish rejalarni bajarilishini ta’minlash uchun aholi umumiy iste’molligi va uni eksport qilishga hamda sanoat asosida qayta ishlanadigan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bo‘lgan umumiy talabga asoslangan holda iqtisodiy mintaqalar bo‘yicha zarur bo‘lgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari turlari va hajmi bo‘yicha barcha iqtisodiy mintaqa boshqaruvini va ishlab chiqarish subyektlarini ogohlantirish bilan birga ular bilan yetishtirilgan qishloq xo‘jaligi va qayta ishlangan sanoat mahsulotlarini xarid qilib olishni kelishuv narxlari asosida yoki bozor talab va taklif asosida tashkil topadigan narxlarda xarid qilib olish xo‘jalik ham iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan ahamiyatga ega.

- Agrosanoat majmuasi asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini klaster usulida davlat tomonidan qo‘llanishi va uni boshqaruv e’tibor berish bu ishlab chiqarish majmuasi bo‘lgan agrosanoat ishlab chiqarishni uni kerakli infratuzilmalarini tuzilishini iste’mol bozorlarida iste’mol tovarlarini tovar aylanmasini uni ishlab chiqarish turlari, hajmi sifati va narxlari bo‘yicha kerakli axborot aylanmasini tezligi ham agrosanoat klasteri asosida iqtisodiy mintaqalarda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish jarayonini o‘sib borishini va bu progressiv bozor talablari javob beradigan agrosanoat klasterini barqaror va samarali rivojlanishini ta’minlaydi.

- Shu qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini barqaror va samarali rivojlanishini ta’minlash uchun qishloq mehnat resurslaridan samarali foydalanishni tashkil etish davlat tomonidan uning boshqaruv tashkilotlari qabul qilingan qonunlar va normativlarga asoslangan holda agrosanoat klasteri asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishni bu yangi innovatsion shaklini davlat boshqaruvi asosida iqtisodiy mintaqalarda tashkil etish zarur.

Agrosanoat klasterini tashkil etish va un barqaror rivojlanishini ta’minlash iqtisodiy mintaqalar darajasida davlatni qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini rivojlantirish bilan bog‘liq byudjetdan tashqari fond hisobiga rivojlantirish zarur. Iqtisodiy mintaqalar byudjeti na faqat iqtisodiy mintaqalar darajasida moliyalashtirishga kiritilgan obyektlar bilan birgalikda agrosanoat klasteri asosida barqaror va samarali rivojlanishini ta’minlovchi ishlab chiqarish jarayoni bilan bog‘liq ishlab chiqarish va ijtimoiy subyektlarini ham moliyalashtirib borish zarur.

Rivojlangan mamlakatlarda korporativ kredit tashkilotlari qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishni tashkil etishdagi tajribalari muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Korporativ kredit berish tashkiloti tajribalaridan foydalanish uchun Respublika miqyosida korporativ kredit mablag‘larini berish markaziy respublika darajasida tashkilotning davlat byudjetdan tashqari tashkil etilgan va bank zaxiralari hamda xususiy jamg‘armalar hisobiga tashkil etish va uning mintaqaviy vazifalarini iqtisodiy mintaqalar darajasidagi qishloq xo‘jaligi Agrobanki tomonidan amalga oshirishni tashkil etish mumkin. Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini agrosanoat klasteri asosida tashkil etishda agrar marketing xizmatlaridan foydalanish muhim iqtisodiy ahamiyatga ega u asosan qo‘yidagi vazifalarni amalga oshiradi;

- ishlab chiqarish bo‘yicha ma’lumotlarni yig‘ish asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini samarali olib borishni va uni boshqaruvini agrosanoat klasteri asosida tashkil etish;
- xo‘jalik ishlab chiqarishini qayta tiklash va olib borish;
- ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bo‘yicha aniq tashkiliy ishlab chiqarish va iqtisodiy tadbirlarni amalga oshirish asosida agrosanoat majmuasi infratuzilmasini rivojlantirishni talab darajasida amalga oshirish;

Agrosanoat majmuasida ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish qo‘yidagilarga asoslanishi lozim;

- agrosanoat majmuasini umumlashgan bir tizim sifatida qishloq xo‘jaligi klaster tariqasida ishlab chiqarish jarayonini agrosanoat majmuasi tarkibida rivojlanib borishini tashkil etish;
- umumlashgan agrosanoat tizimini yagona ishlab chiqarish sifatida uni moliyalashtirib borish;
- agrosanoat majmuasini maksimal darajada uni rivojlantirishga e’tibor berish;
- yagona huquqiy tahlil qilish tizimi asosida uni ishlab chiqarish jarayonini rivojlantirib borishni infratuzilmalarini o‘zaro bog‘liqlikda rivojlantirish;

- ishlab chiqarish jarayonini rivojlantirish bilan bog‘liq yangi informatsion axborotlarga ega bo‘lish;
- ishlab chiqarish jarayonini iste’mol talablariga moslashgan holda ishlab chiqarish jarayonini rivojlantirish;
- mehnat ishlab chiqarish resurslarini mehnat mahoratlarini oshirish va yangi sanoat asosida qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishni integratsiya usuli asosida rivojlantirishga e’tibor berish zarur.

Agrosanoat majmuasi asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini rivojlantirib borishni samarali bo‘lishi ishlab chiqarishni strategik tarzda boshqaruviga bog‘liq. Agrosanoat majmuasi asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini umumlashgan majmua tariqasida tashkil etish va agrosanoat klasteri usulida olib borish iqtisodiy mintaqalarni samarali rivojlanishini ta’minlaydi[5]. Agrosanoat ishlab chiqarish majmuasi asosida iqtisodiy mintaqalarda klaster usulida ishlab chiqarishni raqobatdoshlik darajasini oshirish ijtimoiy infratuzilma qismlariga asoslanishi (2-rasmda) keltirilgan.

2-rasm Agrosanoat ishlab chiqarish majmuasini raqobatdoshlik darajasini oshirish[6].

Agrosanoat majmuasi murakkab makroiqtisodiy tenglikni ta’minlaydi uni rivojlanib borishiga ichki va tashqi omillar o‘z ta’sirini amalga oshiradilar. Iqtisodiy mintaqalarga uni tabiiy – iqlim sharoitlariga moslashuviga erishish zarur.

Xulosa

- agrosanoat klasteri asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini barqaror va samarali rivojlanishini agrosanoat klasteri asosida tashkil etishda asosiy maqsad shart va mexanizmlar uni barqaror rivojlanishiga, aholining qishloq xo‘jaligi mahsulotlariga bo‘lgan talablarni qondirishi bilan birga bu ishlab chiqarilgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlariga bo‘lgan talablarni o‘sib borishini ta’minlashda ularning xaridorgir talablarini rivojlantirishga e’tibor berish zarur;

- agrosanoat klasteri asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini rivojlantirish har-bir iqtisodiy mintaqalarni iqtisodiy va ijtimoiy holatlaridan kelib chiqish holda davlat va mahalliy boshqaruv tashkilot va muassasalari tomonidan tartibga solib borishi kerak;
- iqtisodiy mintaqalarda agrosanoat klasterini tashkil etish asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini agrosanoat klasteri rivojlantirishni samarali shakllarini tashkil etish va innovatsion boshqaruvi asosida amalga oshirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 06.03.2020 yildagi “Paxtachilik sohasida bozor tamoyillarini keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4633-sonli Qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi "O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida"gi PF-5853-sonli Farmoni.
3. Muallif ishlanmasi
4. Ergashev R.X., Fayziyeva Sh.Sh., Xamrayeva S.N. Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti. Darslik. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi O‘zbekiston qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida PF-5853-sonli Farmoni.
6. Muallif ishlanmasi

УДК:330.1

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

OLIY TA'LIM TIZIMIDA IQTISODIY FANLARNI O'QITISHNING MAQSAD VA VAZIFALARI

GOALS AND OBJECTIVES OF TEACHING ECONOMIC DISCIPLINES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM

Хусанбоева Турсуной Мухаммадкасимджановна
Андижанский государственный технический институт ассистент кафедры «Экономика»

Аннотация

В статье рассматриваются цели и задачи преподавания экономических дисциплин в системе высшего образования. Подчеркивается важность формирования у студентов системного понимания экономических процессов, аналитических и практических навыков, необходимых для успешной профессиональной деятельности. Особое внимание уделяется развитию экономической грамотности, способности к критическому мышлению и применению современных цифровых инструментов в экономике. Представлены основные направления подготовки студентов, включая изучение микро и макроэкономики, финансов, бухгалтерского учета, маркетинга и менеджмента. Отмечается значимость интеграции теоретических знаний и практических навыков для обеспечения конкурентоспособности выпускников на современном рынке труда.

Ключевые слова: высшее образование, экономические дисциплины, цели преподавания, задачи, экономическая грамотность, аналитические навыки, профессиональная подготовка.